

Examen VMBO-GL en TL

2023

tijdvak 1
dinsdag 16 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 48 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1p 1 Koning Willem II liet in 1848 een levensgroot schilderij van zichzelf in de Eerste Kamer ophangen. Hij zei daarbij tegen de Eerste Kamerleden: "Door de nieuwe Grondwet kan ik niet meer bij u komen, daarom wil ik u mijn portret geven, dan ben ik altijd bij u".
- Wat was de reden dat koning Willem II deze uitspraak deed?
Door de nieuwe Grondwet van 1848
- A mocht de koning alleen nog maar Tweede Kamerleden benoemen.
 - B verloor de koning veel politieke macht.
 - C was de koning geen voorzitter meer van de Eerste Kamer.
 - D werd de koning lid van het parlement.
- 2p 2 De heer Rochussen was een Nederlandse politicus. Tussen 1858 en 1861 was hij minister van Koloniën.
- Leg uit waarom, juist in een tijd van modern imperialisme, een minister van Koloniën nodig gevonden werd.
- Doe dit door:*
- eerst aan te geven wat modern imperialisme is en
 - vervolgens aan te geven waarom een minister van Koloniën nodig gevonden werd.
- 1p 3 De Nederlandse regering kon in de tijd van het modern imperialisme bedrijven contracten geven, zodat deze bedrijven suiker uit Indonesië mochten verhandelen. Koning Willem III vroeg aan de minister van Koloniën of twee van zijn vrienden zo'n contract konden krijgen. De minister van Koloniën gaf beide vrienden van de koning een contract, zonder daarover de Tweede Kamer in te lichten. De Tweede Kamer ontdekte dit en stelde hierover kritische vragen aan de minister. De minister moest deze vragen beantwoorden.
- Welke taak voerde de Tweede Kamer uit?
- A de controlerende taak
 - B de uitvoerende taak
 - C de wetgevende taak

- 2p 4 De Tweede Kamer bleef kritisch en keurde daarom de begroting af. De minister van Koloniën voelde zich daardoor gedwongen om af te treden.

Hieronder staan drie rechten van de Tweede Kamer:

- 1 recht van amendement
- 2 recht van budget
- 3 recht van enquête

Drie begrippen:

- a evenredige vertegenwoordiging
- b klassieke grondrechten
- c ministeriële verantwoordelijkheid

→ Van welk **recht** maakte de Tweede Kamer gebruik?

→ Welk **begrip** hoort bij het aftreden van de minister?

Doe het zo:

recht: ... (vul nummer in)

begrip: ... (vul letter in)

Gebruik bron 1.

- 2p 5 In 1878 nam het parlement een nieuwe onderwijswet aan. Daarin stond dat het openbaar en het bijzonder onderwijs aan dezelfde eisen moesten voldoen, zoals goede lesmaterialen en een bepaald aantal kinderen in de klas. Het openbaar onderwijs werd betaald door de overheid, het bijzonder onderwijs niet. Daarom vond Abraham Kuyper de nieuwe onderwijswet niet eerlijk.

→ Geef eerst een voorbeeld uit de bron waaruit blijkt dat Abraham Kuyper zich vooral richt tot protestanten.

→ Geef daarna een reden waarom op basis van de Grondwet van 1848 de oproep van Abraham Kuyper aan de koning weinig kans maakt.

Doe het zo:

voorbeeld uit de bron ...

weinig kans op basis van de Grondwet van 1848, omdat ...

- 1p 6 De nieuwe onderwijswet werd tóch ingevoerd. Abraham Kuyper richtte mede naar aanleiding van deze wet een politieke partij op.

Welke politieke partij wordt bedoeld?

- A ARP
- B Liberale Unie
- C RKSP
- D SDAP

- 1p 7 De ongelijke financiële behandeling tussen het openbaar en bijzonder onderwijs werd uiteindelijk opgelost.
Wanneer en waardoor werd deze ongelijke behandeling opgelost?
A in 1887, door de invoering van het Caoutchouc-artikel
B in 1887, door de Pacificatie
C in 1917, door de invoering van het Caoutchouc-artikel
D in 1917, door de Pacificatie

Gebruik bron 2.

- 1p 8 De tekening laat kritiek zien op het kiesrecht. Het kiesrecht wordt afgebeeld als een vrouw die is vastgemaakt aan een zak geld.
→ Geef een politieke verklaring waarom het kiesrecht in de tekening is vastgemaakt aan een zak geld.

Gebruik nogmaals bron 2.

- 1p 9 Stel, je wilt deze bron gebruiken voor een werkstuk, maar je twijfelt nog bij welke periode je deze bron moet plaatsen. Je kunt kiezen uit de volgende perioden:
1 vóór 1848
2 tussen 1848 en 1919
3 na 1919
→ Bij welke periode hoort de bron? Verklaar je keuze met behulp van een onderdeel van de bron.

Doe het zo:

De bron hoort bij periode ... (vul nummer in), omdat ... (geef verklaring).

bron 1

Oproep van Abraham Kuyper tot het tekenen van een volkspetitie (1878):

**NAAR
DE KONING!
VOLKSPETITIE**

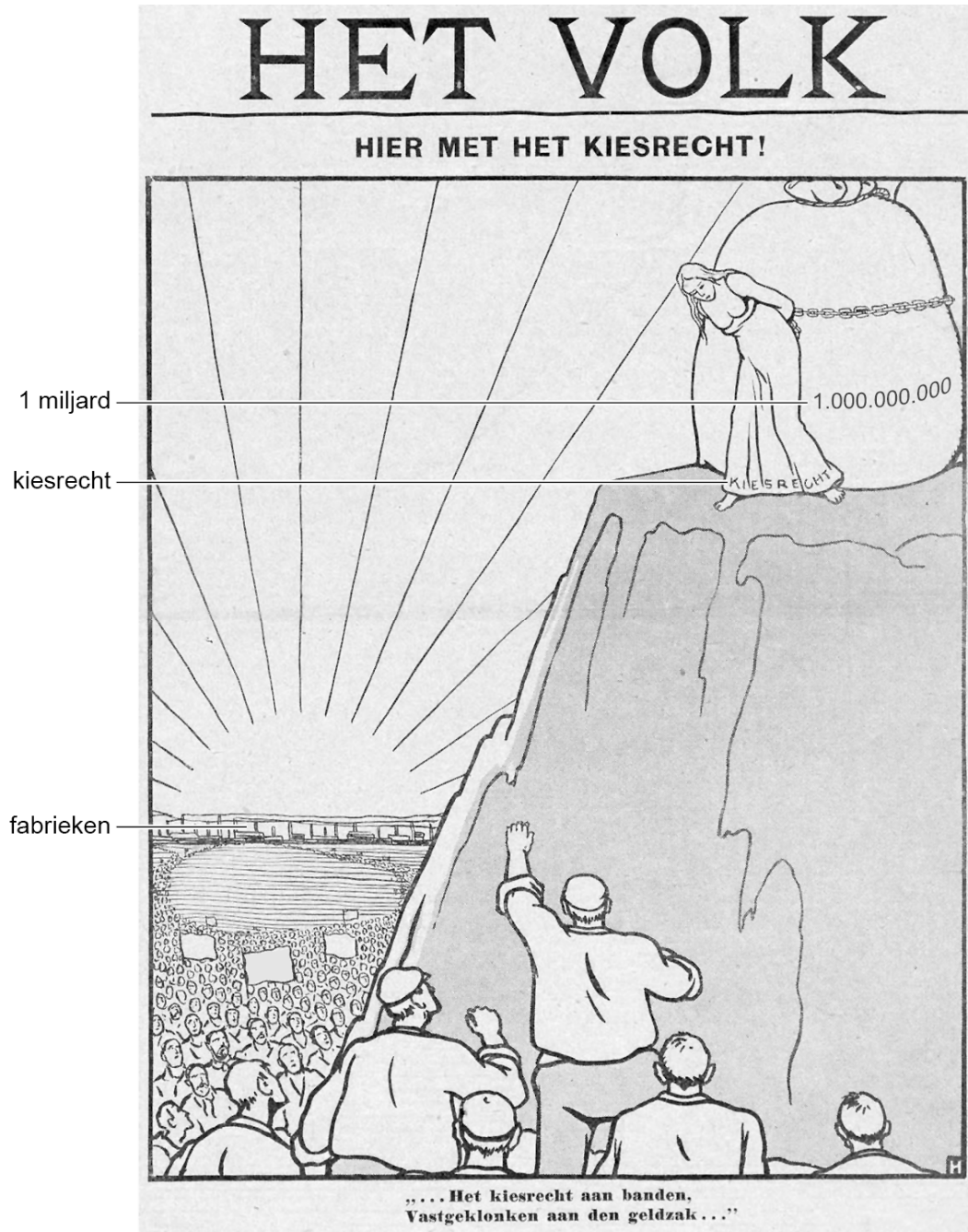
Alle mannelijke en vrouwelijke personen van
20 jaar of ouder worden opgeroepen om de
petitie te tekenen!

De koning wordt gevraagd de door de
Tweede Kamer aangenomen onderwijswet
NIET te ondertekenen. Het moet zowel voor
de armen als voor de rijken mogelijk zijn om
zelf te kiezen naar welke school hun kinderen
gaan, zoals bijvoorbeeld
“EEN SCHOOL MET DEN BIJBEL”

Op zondag wordt niet getekend!

bron 2

Een politieke tekening:

Toelichting

Boven de tekening staat: Het Volk. Hier met het kiesrecht!

Op de zak staat: 1.000.000.000

De vrouw staat symbool voor het kiesrecht.

Onder de bron staat: "... Het kiesrecht aan banden, vastgeklonken (= vastgemaakt) aan de geldzak ...".

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 3.

- 2p 10 Met welk doel werd deze propagandaposter gemaakt? Geef ook aan wat wordt bedoeld met de zin 'Denk aan wat er in België is gebeurd'.

Doe het zo:

doel: ...

Met de zin wordt bedoeld: ...

Gebruik bron 4.

- 2p 11 Leg uit dat de puntzak past bij een totale oorlog.

Doe dit door:

- eerst aan te geven wat een totale oorlog is
- en daarna aan te geven waarom de puntzak past bij een totale oorlog.

- 1p 12 In het najaar van 1917 brak in Rusland een revolutie uit. Niet lang daarna sloot Rusland vrede met Duitsland.

Wie was de leider van deze revolutie? En uit welk bondgenootschap trok Rusland zich terug?

	leider	genootschap
A	Lenin	Centralen
B	Lenin	Geallieerden
C	Stalin	Centralen
D	Stalin	Geallieerden

Gebruik bron 5.

- 1p 13 Op welke kaart is Europa te zien vóór de Eerste Wereldoorlog? En op welke kaart is Europa te zien kort na de Eerste Wereldoorlog?

	vóór de Eerste Wereldoorlog	kort na de Eerste Wereldoorlog
A	kaart 1	kaart 2
B	kaart 1	kaart 3
C	kaart 2	kaart 1
D	kaart 2	kaart 3
E	kaart 3	kaart 1
F	kaart 3	kaart 2

bron 3

Een Britse propagandaposter uit de Eerste Wereldoorlog:

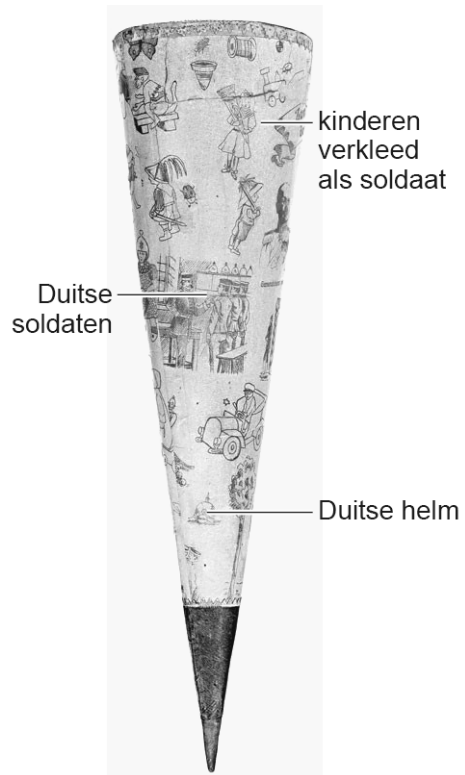

Toelichting

Op de poster staat: Denk aan wat er in België is gebeurd.
Meld je vandaag nog aan.

bron 4

Een puntzak voor snoep (1915):

Toelichting

In Duitsland was het de gewoonte om kinderen op de eerste schooldag een puntzak met snoep mee te geven.

bron 5

Hieronder staan drie kaarten van Europa uit verschillende perioden:

kaart 1

kaart 2

kaart 3

Het Interbellum (1918-1939)

Gebruik bron 6.

- 1p 14 In de bron is een theorie te herkennen die verklaart waarom Duitsland de oorlog verloren zou hebben.
→ Hoe wordt die theorie genoemd?

Gebruik bron 7.

- 2p 15 De foto laat het gevolg zien van een **economische ontwikkeling** in Duitsland. Een belangrijke **oorzaak** van deze ontwikkeling was een bepaling uit het Verdrag van Versailles.
→ Welke economische ontwikkeling wordt bedoeld?
→ Noem daarna de bepaling uit het Verdrag van Versailles die deze economische ontwikkeling heeft veroorzaakt.

Doe het zo:

economische ontwikkeling: ...

bepaling uit het Verdrag van Versailles: ...

- 1p 16 In 1924 werd het Dawesplan ingevoerd. In Duitsland waren de meningen over het plan verdeeld. De Duitse regering was **vóór** het plan, want het zou goed zijn voor Duitsland.
→ Geef een reden waaruit blijkt dat het Dawesplan inderdaad goed was voor Duitsland.

- 1p 17 De NSDAP was **tegen** het Dawesplan.
→ Geef een reden waarom de NSDAP tegen het Dawesplan was.

Gebruik bron 8.

- 1p 18 Past de foto bij de politieke situatie in Duitsland **vóór 1933** of **in 1933**?
Verklaar je antwoord.

Doe het zo:

De foto past bij de politieke situatie in Duitsland ... (kies uit: vóór 1933 / in 1933), want ... (geef verklaring).

Gebruik bron 9.

- 1p 19 Welke begrippen passen bij de bron?
A censuur + persoonsverheerlijking
B censuur + terreur
C totalitair + persoonsverheerlijking
D totalitair + terreur

- 1p 20 Stel, een Duitse jongen wil later lijfwacht worden van Hitler. Van welke nazi-organisatie moet hij als 14-jarige **eerst** lid worden? En bij welke nazi-organisatie moet hij **later** horen als hij lijfwacht van Hitler wil zijn?

	eerst	later
A	Hitlerjugend	Gestapo
B	Hitlerjugend	SS
C	SA	Gestapo
D	SA	SS

Gebruik bron 10.

- 2p 21 Hieronder staan vijf begrippen:

- 1 aandelenbeurs
- 2 collectivisatie
- 3 planeconomie
- 4 vraag en aanbod
- 5 vrije-markteconomie

→ Welke **twee** begrippen passen bij de ontwikkeling die in de bron is te herkennen? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 11.

- 1p 22 Hieronder staan vier kenmerken van het stalinisme:

- 1 censuur
- 2 indoctrinatie
- 3 showprocessen
- 4 strafkampen

→ Welke **twee** kenmerken zijn te herkennen in de bron? Schrijf alleen de nummers op.

- 1p 23 In de loop van de jaren dertig groeide in Duitsland de steun voor Hitler om een oorlog te beginnen.

→ Geef een reden waarom steeds meer Duitsers Hitler steunden om een oorlog te beginnen.

bron 6

Een Duitse generaal kijkt in 1919 terug op de Duitse nederlaag:

Ik was bezorgd of Duitsland sterk genoeg zou blijven tot de overwinning. Ik heb mijn zorgen al vaker uitgesproken tegen de regering. In die tijd waren er al in het geheim plannen gemaakt om te capituleren. De dappere soldaten voelden zich verraden, want zij wilden doorvechten.

bron 7

Een foto van een Duitse schoenmaker en een klant (1922):

Toelichting

Op het bord staat: Verkoop en reparatie alleen in ruil voor levensmiddelen.

bron 8

Een foto van een lid van de SA dat een politieagent helpt bij zijn dagelijkse werk:

Toelichting

De man links is de politieagent. De man rechts is een lid van de SA.

bron 9

Een tekst die werd uitgesproken op een kleuterschool vlak vóór het eten (1933):

Mijn Führer, door God aan ons gegeven,
bescherm en bewaar mijn leven.
U heeft Duitsland gered uit diepe nood.
Ik dank u voor mijn dagelijks brood.
Blijf bij me, verlaat mij niet.
Führer, mijn geloof, mijn licht.

bron 10

Bevolking van de Sovjet-Unie werkzaam in verschillende sectoren (in %):

	1924	1928	1939
fabrieksarbeiders	10,4	12,4	33,7
zelfstandige boeren	75,4	74,9	2,6
boeren in landbouwbedrijven van de staat	1,3	2,9	47,2
landeigenaren	8,5	4,6	-

bron 11

Herinnering van een vrouw aan haar baan in een fabriek in de Sovjet-Unie (1937):

Als er in de fabriek storing was, werd er gezegd: "Dit is sabotage en verraad!" Dan werd er iemand gezocht en werd die uitgemaakt voor vijand van de staat. Hij werd net zo lang geslagen tot hij bekende dat hij het gedaan had. Tijdens de rechtszaak zeiden we dan tegen elkaar: "Moet je die rotzak zien die als spion bij ons werkte!" We gingen de veroordeling door de rechter nog geloven ook!

Door de tijd heen

Gebruik bron 12.

2p **24** Zet de foto's in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

bron 12

Hieronder en op de volgende pagina staan in totaal vijf foto's.

foto 1

Duitsprekende inwoners uit Tsjechoslowakije verwelkomen de eerste Duitse soldaten:

foto 2

Een Franse soldaat bewaakt een goederentrein met steenkool tijdens de bezetting van het Ruhrgebied:

foto 3

Hitler groet soldaten tijdens een overwinningssparade in Polen:

foto 4

Een Duitse werkloze zoekt een baan vlak na het uitbreken van de wereldwijde economische crisis:

Ik zoek werk,
maakt niet uit wat

foto 5

Tijdens de verkiezingen waarbij Hitler aan de macht komt, worden ballonnen met hakenkruizen uitgedeeld:

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

Gebruik bron 13.

1p 25 Iemand beweert dat de inhoud van de bron past bij een **totalitaire staat**.
→ Geef een argument dat deze bewering ondersteunt.

1p 26 In 1941 werd de Artsenkamer opgericht door de Duitse bezetter. Elke arts in Nederland moest lid worden van de Artsenkamer om te mogen blijven werken. De meerderheid van de Nederlandse artsen weigerde lid te worden van de Artsenkamer.

Welk begrip hoort bij de **oprichting** van de Artsenkamer? En welk begrip hoort bij de **weigering** om lid te worden?

	oprichting	weigering
A	gelijkschakeling	collaboratie
B	gelijkschakeling	verzet
C	propaganda	collaboratie
D	propaganda	verzet

Gebruik bron 14.

1p 27 Op de foto zijn discriminerende maatregelen te herkennen die de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben ingevoerd.
→ Noem één maatregel die op de foto te herkennen is.

Gebruik bron 15.

1p 28 Wie heeft de opdracht gegeven voor het maken van de poster? En uit welk land kwam het gevaar waarvoor werd gewaarschuwd?

	wie	land
A	de bezetter	Duitsland
B	de bezetter	Groot-Brittannië
C	het verzet	Duitsland
D	het verzet	Groot-Brittannië

Gebruik bron 16.

1p 29 De oproep uit de poster leidde niet tot het gewenste resultaat, waardoor de bezetter het nodig vond een maatregel te nemen.

Welke maatregel wordt bedoeld?

- A de invoering van de mobilisatie
- B de invoering van persoonsbewijzen
- C het organiseren van een staking
- D het organiseren van razzia's

Gebruik bron 17.

- 2p 30 Noem de naam van het Nederlandse concentratiekamp dat in het dagboek is beschreven. Geef daarna aan wat de 'onbekende bestemming' is van de transporten.

Doe het zo:

Het Nederlandse concentratiekamp is ...

De 'onbekende bestemming' is ...

Gebruik bron 18.

- 1p 31 Iemand beweert dat de verspreiding van dit pamflet in Duitsland moedig is geweest.

→ Geef één argument waaruit blijkt dat de bewering juist is.

Gebruik nogmaals bron 18.

- 1p 32 In het pamflet eisen de jongeren enkele **klassieke grondrechten** terug die er in de Republiek van Weimar nog wél waren.

→ Noem één klassiek grondrecht dat in het pamflet teruggeëist wordt.

- 2p 33 Een Duitse generaal vond dat door een militaire gebeurtenis in juni 1944 de verdediging van Duitsland onmogelijk was geworden.

→ Welke gebeurtenis wordt bedoeld?

→ Geef ook een reden waarom het onmogelijk was geworden om Duitsland nog te verdedigen.

Doe het zo:

gebeurtenis: ...

onmogelijk, want ...

- 2p 34 Op de dag dat operatie Market Garden begon, riep de Nederlandse regering in ballingschap het treinpersoneel op om te gaan staken. Dat werd massaal gedaan, waardoor de Spoorwegstaking een feit was. Kort daarna gaf de Nederlandse minister van Oorlog het advies aan de stakers om onder te duiken. Hij was bang dat de stakers groot gevaar liepen.

→ Leg uit waarom de stakers door de Spoorwegstaking gevaar liepen.

Doe dit door:

- eerst het doel van de Spoorwegstaking te noemen
- en daarna een reden te geven waarom de stakers groot gevaar liepen.

bron 13

Uit een brief van Rijkscommissaris Seyss-Inquart, de hoogste vertegenwoordiger van het Duitse gezag tijdens de bezetting in Nederland (1942):

Aan het ministerie van Onderwijs

Ik heb gehoord dat er in het onlangs afgenomen eindexamen enkele vragen zaten waarin negatief over het nationaal-socialisme werd gesproken. Ook werd erin beweerd dat het nationaal-socialisme een gevaar voor de kerken is. Ik verzoek u om een reactie.

Rijkscommissaris Seyss-Inquart

bron 14

Een foto genomen in Amsterdam tijdens de Tweede Wereldoorlog:

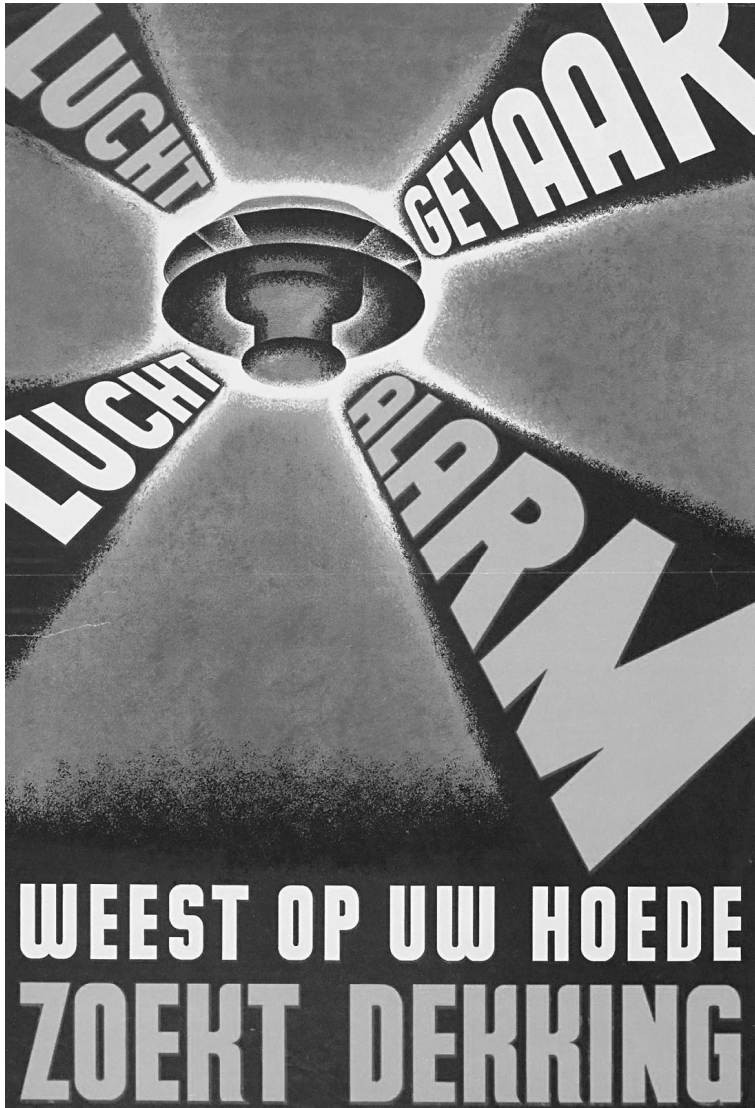

Toelichting

Op het bord staat in het Duits en Nederlands: Joodse wijk.

bron 15

Een poster die overal in Nederland werd opgehangen (1943):

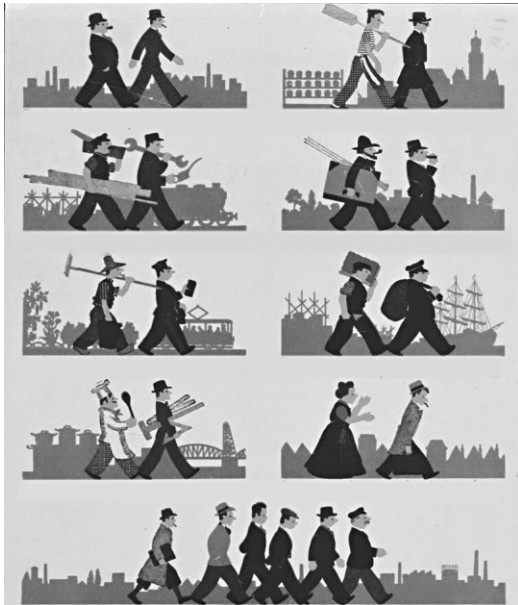

Toelichting

Op de poster staat: luchtgevaar, luchtalarm, wees op uw hoede, zoek dekking.

bron 16

Een oproep in een Nederlandse poster (1943):

Toelichting

Bij de poster hoort de volgende tekst:

De boekhouder, de facturist (= iemand die rekeningen opstelt), de bakker en de ambtenaar,
de timmerman, de machinist, de schilder en de handelaar,
de tuinman en de conducteur, de metselaar, de varengast (= zeeman),
de kok en ook de constructeur, de zoon die moeder is tot last,

Ook de student, ja iedere man
die weet dat hij nog werken kan,
hij vindt in Duitsland, dat staat vast,
nu een baan die bij hem past!

bron 17

Uit het dagboek van een kampgevangene in Drenthe (1943):

maandag 31 mei

Een goede vriend, die hier afgelopen week naartoe is gedeporteerd, vertelde dat het in Amsterdam ook niet meer om uit te houden was. Hier in het kamp staan de treinwagons voor het transport van morgen al klaar. Het zijn er 48. Het is moeilijk om naar te kijken.

dinsdag 1 juni

De transporten blijven walgelijk. De wagons zijn oud, smerig en eigenlijk bedoeld voor het vervoer van paarden. Als mensen aarzelen, worden ze de wagons in geschopt. Als de wagons vol zijn, gaan de deuren tot op een kier dicht. Week na week verdwijnen zo een paar duizend Joden naar een onbekende bestemming. Er is nog nooit één Jood teruggekeerd om verslag uit te brengen.

bron 18

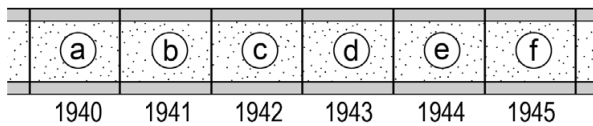
Uit een pamflet van de Duitse jongerengroep De Witte Roos (1943):

De dag is aangebroken dat de Duitse jeugd afrekent met de achterlijke manier waarop wij onderdrukt worden. Wij zijn opgegroeid in een staat die ons een uniform liet aantrekken en die ons het zelfstandig denken, oordelen en de mogelijkheid om te publiceren heeft afgenomen. Dat eisen wij terug.

Door de tijd heen

- 2p 35 Hieronder staan vijf gebeurtenissen waar het Koninkrijk der Nederlanden mee te maken kreeg tijdens de Tweede Wereldoorlog:
- 1 De Februaristaking breekt uit in Amsterdam.
 - 2 Duitsland geeft zich over, maar Japan vecht door.
 - 3 Het Japanse leger valt Indonesië binnen.
 - 4 Het staatshoofd gaat in ballingschap in Londen.
 - 5 Tijdens operatie Market Garden proberen geallieerde soldaten een brug over de Rijn te veroveren.

Een tijdbalk:

- Geef per gebeurtenis aan welk jaartal van de tijdbalk daarbij hoort.
Let op! Elk jaartal mag maar één keer gebruikt worden. Er blijft één jaartal over.

Doe het zo:

Bij gebeurtenis 1 hoort ... (vul letter in)
(enzovoort tot en met gebeurtenis 5)

Europa en de wereld (1945-1989)

- 2p 36 Een invulopdracht over het begin van de Koude Oorlog:
- 1 Nog tijdens de Tweede Wereldoorlog maakten de Geallieerden afspraken over wie er na de oorlog iets te zeggen had in een bepaald gebied in Europa. Die afspraken gingen over ... (**dekolonisatie / invloedssferen**).
 - 2 De Sovjet-Unie kreeg meer te zeggen over gebieden in het ... (**oosten / westen**) van Europa.
 - 3 De grens tussen de gebieden in het oosten en het westen van Europa werd ... (**de Berlijnse Muur / het IJzeren Gordijn**) genoemd.

→ Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: dekolonisatie / invloedssferen).

zin 2: ... (kies uit: oosten / westen).

zin 3: ... (kies uit: de Berlijnse Muur / het IJzeren Gordijn).

- 1p 37 De Verenigde Staten bieden Europa na de Tweede Wereldoorlog een omvangrijk hulpprogramma aan. Dit hulpprogramma heeft niet alleen een economisch, maar ook een politiek doel. Hoe heet dit hulpprogramma? En welk politiek doel hoort daarbij?

	hulpprogramma	politiek doel
A	Marshallplan	containment
B	Marshallplan	neutraliteit
C	vijfjarenplan	containment
D	vijfjarenplan	neutraliteit

- 2p 38 In 1951 werd de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) opgericht. Er waren verschillende redenen om deze organisatie op te richten. → Noem **twee** van deze redenen.

- 1p 39 Hieronder staat een beschrijving van de film *Thirteen days*:
In oktober 1962 laat de Amerikaanse regering met behulp van spionagefoto's zien dat de Sovjet-Unie bezig is met het bouwen van een raketbasis. De Amerikaanse president en zijn adviseurs moeten een plan bedenken om de Russen te stoppen. De president aarzelt over een aanval, want een Amerikaanse militaire actie kan leiden tot een kernoorlog.
→ Over welke historische gebeurtenis gaat de film?

- 1p 40 Tussen 1950 en 1980 begon de samenstelling van de Nederlandse bevolking te veranderen.
Waardoor veranderde de samenstelling?
Door de komst van:
- A Amerikaanse soldaten + Belgische vluchtelingen
 - B Belgische vluchtelingen + gastarbeiders uit het Middellandse Zeegebied
 - C gastarbeiders uit het Middellandse Zeegebied + migranten uit Indonesië
 - D migranten uit Indonesië + Amerikaanse soldaten
- 2p 41 In 1979 besloot de NAVO om nieuwe Amerikaanse kernwapens in Europa te plaatsen. Veel Nederlanders protesteerden tegen dit besluit. Er waren ook Nederlanders die deze protesten te ver vonden gaan vanwege het anti-Amerikaanse karakter. Zij dachten positief over de Verenigde Staten.
→ Geef **twee** verschillende historische argumenten waarom zij positief dachten over de Verenigde Staten.

Gebruik bron 19.

- 1p 42 Welke president van de Verenigde Staten wordt beschreven?
- A Kennedy
 - B Reagan
 - C Roosevelt
 - D Wilson

Gebruik bron 20.

- 1p 43 In het dagboek wordt een historische gebeurtenis beschreven.
→ Welke historische gebeurtenis wordt bedoeld?

bron 19

Een beschrijving van een president van de Verenigde Staten:

In de tijd dat hij acteur was, was hij sterk anti-communistisch. Toen hij president werd, was dit negatieve gevoel niet verdwenen en verhoogde hij de uitgaven voor het leger. Tegelijkertijd probeerde hij een betere relatie met de communisten in de Sovjet-Unie op te bouwen. Door intensief overleg met Gorbatsjov werd er een afspraak gemaakt om kernraketten voor de middellange afstand af te schaffen.

bron 20

Een gedeelte uit een dagboek (1989):

Het lijkt wel een droom. De grenswachten laten ons door, in de richting van het onbekende deel van de stad. We rijden het gebied door dat 28 jaar lang een levensgevaarlijk gebied was. En plotseling zien we wuivende en juichende mensen die ons ontvangen. Mijn dochter vraagt me om de auto te stoppen. Ze wil alleen maar even haar voet op de straat zetten. Even de grond aanraken. Ze was hier nooit eerder geweest.

Door de tijd heen

- 1p 44 Na de Russische Revolutie in 1917 werd de tsaar door communisten doodgeschoten en op een onbekende plek begraven. Later zijn de botresten van de tsaar toch nog teruggevonden. In 1998 kreeg hij een eervolle, officiële begrafenis in een kerk in Sint-Petersburg in aanwezigheid van de Russische president.
- Geef een politieke reden waarom een eervolle, officiële begrafenis **vóór 1991** onmogelijk zou zijn geweest.

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

- 1p 45 Iemand heeft kritiek op een aantal Nederlandse politieke partijen die na 2001 zijn opgericht. Hij beweert dat deze partijen te veel beloven te doen wat het volk wil en dat deze partijen als enige menen te weten wat er onder het volk leeft.

Tot welke stroming behoren de politieke partijen waarop de persoon kritiek heeft?

- A tot het confessionalisme
- B tot het liberalisme
- C tot het populisme
- D tot het socialisme

Gebruik bron 21.

- 1p 46 Welk begrip past bij de bron?

- A amerikanisering
- B globalisering
- C multiculturele samenleving
- D secularisatie

bron 21

Uit een krantenartikel (2020):

Het coronavirus versnelt de leegloop uit de kerken met bijna tien jaar

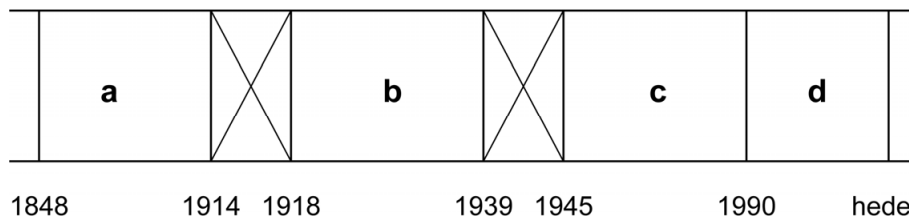
Veel gelovigen die niet naar de kerk móchten tijdens de eerste coronagolf, zijn niet teruggekeerd zodra de omstandigheden dat weer toelieten. De huidige leegloop bevindt zich nu op het niveau dat pas voor 2030 was voorzien.

Door de tijd heen

2p 47 Hieronder staan vijf organisaties:

- 1 Europese Unie
- 2 Gestapo
- 3 NAVO
- 4 Volkenbond
- 5 Vrije Vrouwen Vereniging

Een tijdbalk:

→ Geef per organisatie aan in welke periode (a, b, c of d) die is opgericht.

Let op! Een periode mag meer dan één keer gebruikt worden.

Doe het zo:

Bij organisatie 1 hoort periode ... (vul letter in).

(enzovoort tot en met organisatie 5)

Gebruik bron 22.

2p 48 De liedjes gaan over verschillende historische gebeurtenissen.

→ Zet de liedjes in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna, ... vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

bron 22

Hieronder staan fragmenten uit vijf liedjes uit verschillende landen:

lied 1

Er is een tijd geweest, dat ik een nuttig mens was,
Dat was de tijd, dat ik mijn hamer zwaaide.
Het lijkt een ver geluk – een wondermooie daad!
Ik voer geen hamer meer;
Ik stempel slechts ... Ik stempel.

lied 2

Honger en ruïnes door het mortiergeweld,
Maar de stad blijft sterk als staal.
Oh Stalingrad, je straten staan vol bloed,
Maar het bevroren hakenkruis trekt zich terug.

lied 3

De walm van gas en het geluid van mitrailleurvuur,
Lichamen verstrikt in het prikkeldraad.
Ik houd me schuil in bloedige loopgraven,
Tot ook ik weer het niemandsland in ga.

lied 4

Oh Nikita, je zult nooit weten,
Hoe mijn thuis eruitziet.
Maar als er ooit een tijd komt
Dat geweren en de Muur je niet meer binnenhouden,
Als je vrij bent om keuzes te maken,
Kijk dan naar het Westen en je vindt een vriend.

lied 5

New York, je bent nog steeds sterk.
Na de aanval op jou verdien je respect.
New York, we weten dat er veel is veranderd,
Je verloor twee torens maar je doet nog mee.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.